

Strategic factors in dealing with the influence of ISIS on the regional relations of the Islamic Republic of Iran

Abstract

The purpose of the current research was to investigate the strategic factors in dealing with the influence of ISIS on the regional relations of the Islamic Republic of Iran. The research method was applied research in terms of the research objective, and in terms of descriptive nature and from the perspective of the variables, it was a mixed research. The statistical sample of the qualitative part of the research is experts and experts in charge of foreign relations, Takfiri groups and ISIS. 1401 are working in decision-making centers and research centers. In the quantitative section, 335 people were randomly selected from among the activists of foreign relations and regional terrorism. The analysis of the findings of the qualitative part was done based on theme analysis with Max Kyuda 10 software and the quantitative part was done based on the structural equation model based on Lisrel analysis software. The findings of the quantitative part confirmed all the qualitative parts based on the model of the structural equation model. Strategic factors with a coefficient of 0.221 have an effect on the influence of ISIS on the regional relations of the Islamic Republic.

Keywords: strategic indicators, dealing with influence, ISIS, regional relations, Iran

عوامل راهبردی در مقابله با تاثیر گذاري داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی عوامل راهبردی در مقابله با تاثیر گذاري داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران بود. روش پژوهش از نظر هدف تحقیق جزء تحقیقات کاربردی بود، و از نظر ماهیت توصیفی و از منظر متغیرها یک پژوهش آمیخته اکتشافی بود. نمونه آماری بخش کیفی پژوهش خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی و به منظور پاسخگویی به سوالات پرسشنامه، خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است، که در سال ۱۴۰۱ در مراکز تصمیم گیرنده و مراکز تحقیقاتی مشغول بکار هستند. در بخش کمی ۳۳۵ نفر به صورت تصادفی از بین فعالان روابط خارجی و تروریسم منطقه ای طبقه ای انتخاب شدند. تحلیل یافته های بخش کیفی بر اساس تحلیل تم با نرم افزار مکس کیودا ۱۰ و بخش کمی بر اساس مدل معادلات ساختاری بر پایه نرم افزار لیزرل تحلیل انجام گرفت. یافته های بخش کمی تمامی بخش های کیفی را بر اساس الگوی مدل معادلات ساختاری مورد تایید قرار داد. عوامل راهبردی با ضریب ۰/۲۲۱ بر تاثیر گذاري داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تاثیر گذار است.

کلیدواژگان: شاخص های راهبردی، مقابله با تاثیر گذاري، داعش، روابط منطقه ای، ایران

یکی از مسائل مهم مربوط به تصمیم‌گیری در زمینه سیاست خارجی، ارتباط کشور با سایر کشورها، شناخت محیط خارجی و عوامل مؤثر بر آن است. در دنیای امروز، هر کشوری ملزم به داشتن یک سیاست خارجی موثر است که به دنبال تعامل با یکدیگر باشد. هدف این مقاله بررسی ماهیت پیدایش داعش و تأثیر آن بر فعالیت‌ها و تصمیمات جمهوری اسلامی ایران در ابعاد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، منبع اصلی و مبنای تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی است. جمهوری اسلامی را باید شناخت و قدر دانست. با توجه به ظهور داعش و نفوذ منطقه‌ای و غیرمنطقه‌ای آن، هر کشوری برای دستیابی به منافع ملی خود تلاش می‌کند. بازیگران منطقه‌ای و غیرمنطقه‌ای در خدمت گروه‌ها و ملیت‌های مختلف فعالانه در منطقه مشارکت داشته‌اند. در این صورت ایران چگونه می‌تواند برای داشتن حداکثر منافع در منطقه بین‌المللی با دیگر قدرت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی رقابت کند (کسری، ۱۳۹۲، ۲).

داعش جنبشی خشن و رادیکال است که می‌خواهد خلافت اسلامی را احیا کند. نهضتی که توانست در مدت کوتاهی به فتوحات بزرگی دست یابد و از سوریه به عراق رفت و بخش‌هایی از عراق را اشغال کرد. سرانجام سرکرده داعش خود را خلیفه مسلمانان جهان خواند و از پیروان ادیان دیگر خواست که از آنها پیروی کنند (عباسی، ۱۳۹۲، ۳).

ظهور و قدرت گرفتن داعش در عراق و سیطره آن بر بخش‌های گسترده‌ای از این کشور، نه تنها عراق را با بحران امنیتی و تهدید سرزمینی جدی رو به رو ساخت، بلکه تهدیدات و مخاطرات مهمی را برای امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاد کرده است. شکل‌گیری ساخت قدرت و سیاست در عراق در دوره پسا صدام نقطه عطفی در روابط میان ایران و عراق می‌باشد ولی با حضور داعش این روابط وارد فاز جدیدی شده است خصوصاً این که داعش در صدد ایجاد یک واحد سرزمینی جدید در کشورهای عراق و سوریه بوده است. نه تنها ایران، بلکه بسیاری از کشورها و حتی روسیه پس از ظهور داعش، در منطقه تغییر موضع داده‌اند همچنین سیاست خارجی ایالات متحده در قبال داعش به شکل قابل توجهی در روابط منطقه‌ای تأثیرگذار بوده است (رضاپور و شوهانی، ۱۴۰۰).

وهابیت جنبشی مذهبی است که محمد بن عبدالوهاب در قرن هجدهم در نجد عربستان بنیان گذاشت و از سال ۱۷۴۴ مورد پذیرش خاندان سعودی قرار گرفت. دیدگاه وهابی به یک پالایش اساسی در اسلام معتقد است و زیارت قبور و تقدیس برخی افراد را دلالتی بر شرک می‌داند. وهابیت هدف خود را بازگشت به آموزه‌های اصیل در قرآن و حدیث (سنت محمد) می‌داند و با هر نوع بدعتی مخالفت می‌کند. وهابیت از نظر ایدئولوژیکی پیرو اعتقادات ابن تیمیه و از نظر فقهی پیرو مذهب حنبلی است. وهابیت در منطقه خاورمیانه سبب پیدایش گروه‌های اسلام‌گرای بسیاری شد.

با توجه به آنچه بیان شد، در این پژوهش شاخص‌های راهبردی مقابله با تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، ارائه خواهد گشت. بنابراین، به دنبال ارائه‌ی پاسخ به این سوال هستیم که تأثیرگذاری داعش بر روابط منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران به چه شکل است؟

بررسی عوامل راهبردی در تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی چگونه است؟

مبانی نظری و ادبیات تحقیق

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

داعش: یک گروه اسلام گرای تندرو و پیرو آموزه وهابی از اسلام سنی است. این گروه از ژوئیه ۲۰۱۴ ادعای خلافت جهانی کرد و خود را حکومت اسلامی (به عربی: الدولة الاسلامیه) نامید. همچنین زمانی بخش های بزرگی از شمال عراق و شرق سوریه را با جمعیت های ۲۰۸ و ۸ میلیون نفر و بخش های کوچکی را در لیبی، نیجریه و افغانستان به تصرف خود در آورده بود. این گروه به رهبری ابوبکر البغدادی از مجاهدین سلفی جدا شده از شبکه القاعده تأسیس شده و با دولت های عراق، سوریه و دیگر گروه های شورشی مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده است. داعش یکی از تندروترین گروه های اسلام گرا در خاورمیانه بود. این گروه علاوه بر عراق و سوریه بخش هایی از لیبی و نیجریه را نیز در کنترل خود در آورد. گروه های هم پیمان داعش در نقاط دیگر دنیا مثل افغانستان و آسیای جنوب شرقی نیز فعال هستند. ریشه داعش به جماعت توحید و جهاد می رسد که در سال ۱۹۹۹ به رهبری ابومصعب الزرقاوی تأسیس شد و در سال ۲۰۰۴ به شبکه القاعده پیوست و پس از آن به القاعده عراق معروف شد. این گروه که وارد جنگ با دولت عراق و نیروهای آمریکایی مستقر در عراق شده بود در سال ۲۰۰۶ با چندین گروه اسلام گرای دیگر ائتلاف کرد و «مجلس شورای مجاهدین» را تشکیل داد که یک قدرت مهم در استان انبار، وسیع ترین استان عراق، محسوب می شد. در ۱۳ اکتبر همان سال، مجلس شورای مجاهدین به همراه چند گروه شورشی دیگر «حکومت اسلامی عراق» را تشکیل داد. ابویوب المصری و ابو عمر بغدادی دو رهبر اصلی حکومت اسلامی عراق بودند که در ۱۸ آوریل ۲۰۱۰ در عملیات ارتش آمریکا کشته شدند و ابوبکر بغدادی جایگزین آنها شد (درج و نورانی، ۱۴۰۱).

وهابیت: وهابیت جنبشی مذهبی است که محمد بن عبدالوهاب در قرن هجدهم در نجد عربستان بنیان گذاشت و از سال ۱۷۴۴ مورد پذیرش خاندان سعودی قرار گرفت. دیدگاه وهابی به یک پالایش اساسی در اسلام معتقد است و زیارت قبور و تقدیس برخی افراد را دلالتی بر شرک می داند. وهابیت هدف خود را بازگشت به آموزه های اصیل در قرآن و حدیث (سنت محمد) می داند و با هر نوع بدعتی مخالفت می کند. وهابیت از نظر ایدئولوژیکی پیرو اعتقادات ابن تیمیه و از نظر فقهی پیرو مذهب حنبلی است. وهابیت در منطقه خاورمیانه سبب پیدایش گروه های اسلام گرای بسیاری شد (رضا پور و شوهانی، ۱۴۰۰).

بنیاد گرایی اسلامی: بنیاد گرایی اسلامی اساساً نتیجه خشونت تفکر اسلامی نیست بلکه التزام به منابع دینی بدون دستبرد، تحریف یا توجیه مبتنی بر دیدگاه شخصی است. از گروه های بنیاد گرای اسلامی می توان به گروه های القاعده، داعش، طالبان، جهاد اسلامی مصر، اخوان المسلمین، انصار حزب الله، حزب الله لبنان، جنبش مقاومت اسلامی فلسطین و جمعیت فدائیان اسلام اشاره کرد (کیهانلو، ۱۴۰۰).

داعش یکی از شاخه های القاعده و به طور مشخص یکی از شاخه های جبهه النصره است که شاخه ای از القاعده بود و در سوریه فعالیت می کرد. سازمان القاعده در اوایل دهه ۱۹۹۰ تاسیس شد و شکل گیری آن بر اساس یک نظریه مذهبی و سیاسی خاص است. نیروهای القاعده در این دهه دستخوش تغییرات متعددی شدند: مدتی در سودان بودند، سپس تا حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به افغانستان رفتند. پس از سقوط صدام در عراق، القاعده در عراق به رهبری زرقاوی تأسیس شد. پس از تغییرات در کشورهای عربی و آغاز جنگ داخلی در سوریه، یکی از اصلی ترین گروه های مخالف مسلح که اتفاقاً مسلح شد، جنبش القاعده بود که به جبهه النصره تغییر نام داد. پس از مدتی این رودخانه نیز قطع شد و داعش ایجاد شد (مسجد جامعی، ۱۳۹۴، ۴۵۶). بحران داعش که یکی از چالش های مهم در عرصه سیاست خارجی کشورهای مختلف از جمله جمهوری اسلامی ایران است، تأثیرات بسیاری بر سیاست خارجی ایران گذاشته است. سوال اصلی این مقاله این است که ظهور داعش چه تاثیری بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سطوح مختلف داخلی، منطقه ای و بین المللی داشته است؟ برای پاسخ به این سوال ابتدا بحث نظری در سیاست خارجی مطرح شد، سپس سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفت و پس از معرفی داعش و چگونگی شکل گیری آن در سه بعد داخلی، منطقه ای و بین المللی، تاثیر این گروه بر سیاست خارجی ایران مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سیاست خارجی دولت هر کشور به عنوان تئوری رژیم در رژیم سازندگی شکل می گیرد. بر اساس این دیدگاه، واقعیت و روابط بین مردم از طریق زبان، ایده ها و مفاهیم شکل می گیرد. از دیدگاه سازه انگاری، بازیگران و ساختارها به هم مرتبط هستند. هویت و علاقه برای توانایی ما در پیش بینی تاریخ و ایجاد نظم ضروری است. سازه گرایان کارکرد مرکزی نظریه عقل گرایی و ایده کنشگرانی که بر اساس منطق قیاسی انتخاب های مستقلی انجام می دهند را رد می کنند. از منظر سازنده گرایی، هنجارها هویت و ترجیحات بازیگران را شکل می دهند و اهداف جمعی را تعیین می کنند. بر ساخت گرایی فراملی بر تأثیر هنجارهای اعمال شده توسط جامعه بین المللی یا بخش های آن با هم تأکید می کند. سازه گرایی ادعای واقع گرایی را رد می کند که سیاست خارجی یک کشور با به دست آوردن یا از دست دادن قدرت تغییر می کند، زیرا بر این اصل تأکید می کند که بازیگران سیاست خارجی تابع هنجارهای بین المللی هستند.

به گفته مکتب، قدرت استاندارد، یعنی میزان تأثیرگذاری بر رفتار سیاست خارجی، به دو عامل بستگی دارد: ۱- شباهت، یعنی چه تعداد از بازیگران نظام اجتماعی دارای پیش بینی ارزشی مشترک از رفتار هستند، بنابراین نیروی الزام آور هنجار بستگی به نحوه استفاده مشترک واحدهای نظام اجتماعی از آن دارد. ۲- وضوح، یعنی اینکه هنجار چقدر می تواند رفتار مناسب را از رفتار نامناسب تشخیص دهد (فلاحی، ۱۳۸۹، ۴۵). رویکرد سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران فرهنگی است که می توان آن را با ویژگی رویکرد ساختاری با مفاهیم کاربردی و جامع تبیین کرد (هادیان، ۱۳۸۲، ۱۵).

یکی از مفاهیمی که در مکتب سازه انگاری مورد تأکید قرار گرفته است، مفهوم هویت است. به گفته حامیان این نظام، وقتی هویتی داشته باشیم، می آیم به بحث مصالح کشور می پردازیم تا منافع و هویت ما در چارچوب کثرت گرایی معنا پیدا کند و رابطه این دو در نقطه ای تحلیل می شود. چشم انداز. از مسئولیت تعریف جمهوری اسلامی ایران نیز در دفاع از مسلمانان و به ویژه شیعیان است. رهبر انقلاب اسلامی رهبر همه شیعیان جهان است. اعتلای عزت حق تعالی خط قرمز جمهوری اسلامی است. بنابراین لازم است تعریف جمهوری اسلامی ایران در عراق و سوریه باشد و در راستای حفظ

محور مقاومت تلاش شود (پرونده، ۱۳۹۰، ۴۵).

بنابراین سیاست خارجی جمهوری اسلامی در رابطه با عراق و سوریه بر اساس اصول مندرج در قانون اساسی و بر اساس موازین و ارزش های فرهنگی و تاریخی در قالب هویت اسلامی آن ارزیابی می شود. در واقع ارزش های اسلامی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران یکی از عناصر تعیین کننده در سیاست کلان به شمار می رود. تحلیل تاریخ سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و شیوه های انجام شده در ۳۰ سال اخیر نشان می دهد که در حوزه فعالیت های آن اقداماتی از جمله تنفر از غرور، حمایت از حقوق ستمدیدگان می توان یافت. حمایت او بر تلاش برای آزادی مردم تاکید کرد و صلح و ثبات دائمی را ترجیح داد. هویت ایران در نتیجه مبانی اسلامی و خارجی تثبیت و تثبیت شد. رویکرد سازندگی روشی مناسب برای شناخت و تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی در رابطه با توسعه این دو کشور است. زیرا نقش هویت و عوامل ناملموس مانند مذهب، فرهنگ، علایق مشترک و حتی تاریخ قابل تبیین است.

چارچوب نظری

شروع هر بحرانی بستر و ریشه های مختلفی از جمله عوامل تاریخی، ژئوپلیتیکی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد. گاهی دولتها در مناسبات بین المللی، در راستای دست یابی به منافع خود و یا جلوگیری از به خطر افتادن امنیت و ثبات کشور خود، اقدام به محدود کردن اثرپذیری خود از گروههای تروریستی می کنند. داعش خشن ترین تشکیلات تروریستی در بین همه گروههای مسلح برجسته در منطقه خاورمیانه است. پس از حمله آمریکا به عراق، شاخه القاعده در عراق پایه گذار داعش شد. پس از آنکه نا آرامی های سوریه شدت گرفت، داعش از عراق به سوریه هم وارد شد. ظهور داعش در عراق و سوریه تبعات مختلفی در خاورمیانه و سپس در اغلب نقاط دنیا به همراه داشت. کشورهای گوناگونی نیز با پدیده داعش درگیر شده و به ناچار در مقابل آن به تدابیر مختلفی دست زدند. در این میان جمهوری اسلامی ایران به طور مستقیم با داعش در تقابل قرار گرفت زیرا داعش علاوه بر اینکه تمامیت ارضی و رژیم های سیاسی متحدان منطقه ای ایران را به چالش کشید، تهدید امنیتی و ایدئولوژیکی برای ایران نیز به شمار می رفت. لذا سیاست خارجی ایران تحت تاثیر ظهور داعش ناچار به اعمال راهکارهایی برای مقابله با آن شد (سنایی و کاویانپور، ۱۳۹۵).

گسترش اندیشه سلفی آن در دهه های گذشته آغاز شده و در ۲۰۱۱ به اوج خود رسیده است و فرقه هایی همچون طالبان و داعش هم از رجم آن بیرون آمده اند. فعالیت گسترده گروه تروریستی داعش طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۱۴ در عراق و سوریه با واکنش های مختلفی مواجه شد (اردم و همکاران، ۱۳۹۹).

یکی از معضلات بزرگ امنیت بین الملل، پدیده تروریسم است که حیات انسان ها و روابط میان ملت ها را در معرض خطر جدی قرار داده است. اکنون، جهان اسلام نیز با مسئله رشد جریان تروریسم مواجه است که برخاسته از تعالیم وهابیت و به نام سلفی گری سبب کشتار انسان ها شده است. کشور عربستان با استعانت از مبانی نظری و مفاهیم کلامی وهابیت به عنوان یکی از مهم ترین واحدهای حامی تروریسم و به تاسی از آن به عنوان اخلاکگر نظم بین الملل شناخته می شود. در مقابل گفتمان وهابیت، گفتمان اسلام سیاسی امام خمینی (ره) قرار دارد که با استفاده از مبانی اصیل اسلامی همواره می کوشد تا صلح را از طریق شناسایی و نابودی عناصر نا امن در سطح جهانی، جاری سازد (سیمبر و همکاران، ۱۳۹۶).

فعالیت گسترده گروه تروریستی داعش طی سالهای ۲۰۱۸-۲۰۱۴ در عراق و سوریه با واکنشهای مختلفی مواجه شد. وضعیت امنیتی جاری در کشورهای افغانستان، عراق و سوریه و همچنین آینده امنیت این کشورها و منطقه غرب آسیا در قبال فعالیت ها و جنایت های گروه های تکفیری- تروریستی طالبان، داعش و جبهه النصره و توسعه و گسترش قلمروی این گروه ها و امکان تسری به دیگر کشورهای منطقه و انتشار بی مهابای جنایات آن ها در رسانه های خبری و مجازی دنیا نشان از توطئه ای بسیار شدید علیه دنیای اسلام توسط صهیونیست ها و حامیان غربی آنها با ابزار وهابی - تکفیری جهت تاثیر گذاری در افکار عمومی جهانیان دارد تا اسلام هراسی در گستره وسیع تری به نمایش در آید. تحولات سیاسی که از سال ۲۰۱۱ میلادی در کشورهای عربی به وقوع پیوست نه تنها به استقرار حکومت های دموکراتیک در منطقه ختم نشد، بلکه به پیدایش و گسترش داعش منجر گردید. این گروه تروریستی از شمال افریقا تا غرب آسیا در کشورهای منطقه پدیدار گشت و دست به اقدامات تروریستی زد. با توجه به اینکه سوریه و عراق در کانون این بحران تروریستی قرار گرفتند، تهدید داعش بیش از پیش برای جمهوری اسلامی نمایان گشت. بنابراین، ایران با اتخاذ تدابیر و خط مشی های سیاسی و نظامی در تلاش برای دفع این تهدیدات برآمد تا از این طریق از فروپاشی حلقه های مقاومت در منطقه ممانعت به عمل آورد (درج و نورانی، ۱۴۰۱).

در سال های اخیر مطرح شدن جمهوری اسلامی ایران به عنوان قدرت منطقه ای تأثیر گذار در غرب آسیا و نمایش قدرت در عراق، سوریه، لبنان و یمن نشان دهنده تحول در سیاست منطقه ای ایران نسبت به گذشته است. این نمایش قدرت علاوه بر افزایش توانمندی های نسبی و خلاء قدرت ناشی از تحولات ژئوپولیتیکی محیط پیرامونی، مرهون کنشگری منطقه ای نیروهای مستشاری ایران با محوریت نیروی قدس بوده است (حاتمی و رضایی، ۱۳۹۸).

پیشینه تحقیق

جدول ۱. پیشینه تحقیق

نویسندگان (سال پژوهش) - روش استفاده شده	عنوان مقاله	نتایج
درج و نورانی (۱۴۰۱) روش توصیفی تحلیلی	جمهوری اسلامی ایران برای حذف داعش از معادلات عراق و سوریه به چه اقداماتی دست زده است؟	اتخاذ سیاست دفاع فعال این کشور در قبال حضور و فعالیت داعش در عراق و سوریه را ایجاب می کند و در این راستا به حفظ حاکمیت و تمامیت ارضی خود مبادرت می ورزد.
مرادی و حیدری (۱۴۰۱) روش توصیفی تحلیلی	عوامل جغرافیایی چه نقشی در ایجاد ناامنی ها در عراق و تأثیر آن بر روابط با ایران داشته اند؟	اما تنش های پایدار در روابط ایران و عراق، عمدتاً ماهیت جغرافیایی و ژئوپولیتیکی دارند که این امر ضرورت توجه به این عوامل توسط تصمیم گیرندگان سیاست خارجی ایران را مضاعف می کند.
علیپور گرجی و همکاران (۱۴۰۰) روش توصیفی تحلیلی	سیاست خارجی ایالات متحده در قبال داعش در سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۷، چگونه قابل تبیین است؟	که ایالات متحده در سال های ۲۰۱۳-۲۰۱۷ تلاش دارد از یک سو داعش را مهار و از سوی دیگر نفوذ خود را با هزینه دولتی که مسئولیت به آن احاله شده، افزایش دهد.

که روسیه‌ی پساداعش در صدد ابقاء نیروها و تسلیحات و ایجاد پایگاه‌های نظامی بوده و قصد نفوذ پایدارتر و دائمی‌تر در رقابت با غربی‌ها و هژمونی آمریکا برای کسب منافع سیاسی-امنیتی و اقتصادی بیشتر در خاورمیانه را دارد.	راهبردهای روسیه در خاورمیانه پساداعش چگونه تغییر می‌کند؟	رضا پور و شوهانی (۱۴۰۰) روش تبیینی و تحلیلی
علیرغم تضمین‌های اعلام شده توسط نیروهای طالبان، تعداد زیادی از اتباع افغانستان در صدد خروج از کشور بر آمدند. امری که موجب شد جهان بار دیگر با بحران سرازیری پناهجویان مواجه شود	بحران افغانستان و پناهجویان افغان چیست؟	کیهانلو (۱۴۰۰) روش توصیفی تحلیلی
برداشت تهدید داعش از سوی ایران، دارای چهار شاخص عمده مجموع قدرت، نزدیکی جغرافیایی، قدرت تهاجمی و نیت تهاجمی است.	سیاست خارجی ایران در مقابله با گروه تروریستی داعش چیست؟	اردم (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی
گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی حاضر در جهان مدرن دارای عقبه فکری و تاریخی هستند که از منظر تبارشناسی قابل بررسی هستند	دلایل و ریشه‌های شکل‌گیری گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی در خاورمیانه چه هستند؟	الماسی و ازغندی (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی
یافته‌ها نشان می‌دهد نمی‌توان جایگاه طالبان را در آینده افغانستان نادیده گرفت.	چشم‌انداز جایگاه طالبان در عرصه حکمرانی آینده افغانستان چیست؟	محمودی (۱۳۹۹) روش توصیفی تحلیلی

روش تحقیق

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، دستیابی به شناخت عمیق‌تر و ملموس‌تری از مولفه‌های اثرگذار از اهمیت بالاتری نسبت به بخش کمی برخوردار بود اولویت به روش کیفی داده شده است و همچنین از آنجائیکه قصد تعمیم یافته‌ها را به جامعه بزرگتری داریم بر مبنای یافته‌های کیفی پرسشنامه‌ای تهیه و بر روی جامعه‌ای وسیع‌تر اجرا شد و به عبارتی به اعتبارسنجی یافته‌های بخش کیفی پرداخته شد. از میان روش‌های تحقیق آمیخته از طرح تحقیق آمیخته اکتشافی متوالی (مدل تدوین طبقه بندی) استفاده شد. بنابراین برای انجام این طرح، در مرحله اول برای شناخت عوامل از تحلیل مضمون و انجام مصاحبه بر مبنای نمونه‌گیری نظری، ابعاد گوناگون این نظام شناخته شد. در مرحله دوم پژوهش، تأیید روابط بین سازه‌ها و بطور کلی ارزیابی و تعمیم یافته‌های بخش کیفی است. بنابراین در این مرحله پس از ساخت پرسشنامه و انتخاب نمونه‌ای هدفمند به گردآوری داده‌های کمی اقدام نموده و مدل ارائه شده اعتبارسنجی گردید. روال شناسایی مولفه‌های مورد نظر به این شرح است که تمامی مولفه‌های مورد نظر ابتدا بر اساس مصاحبه و روش دلفی‌های مرتبط

گردآوری می گردد. لازم به ذکر است در زمینه مصاحبه؛ هر مصاحبه که به اتمام میرسد همزمان تحلیل آن شروع و نتایج استخراج می گردد. تحلیل مصاحبه در این بخش بر اساس نرم افزار مکس کیو دی ای و تمرکز بر شاخص های تکراری بود که هر تکرار یک شماره برای شاخص ایجاد می کند و فراوانی آن در مصاحبه، نمره آن شاخص و تکرار پذیری آن را افزایش می دهد. با توجه به مطالب فوق و از آنجا که در این پژوهش هدف اصلی ارتباطات اثر بخش بین سازمانی به منظور توسعه همکاری و صلح به منظور بررسی عمیق و شناخت بیشتر موضوع در این زمینه و همین طور شناخت عوامل مؤثر بر آن ها، به منظور جمع آوری داده ها، علاوه بر استفاده از مطالعات کتابخانه ای و مبانی نظری بر گرفته از تحلیل محتوا، از مصاحبه عمیق نیمه ساختار یافته و تایید مولفه ها بر اساس تحلیل دلفی برای درک بیشتر استفاده خواهد شد. در بخش کمی نیز برای تحلیل داده های گردآوری شده، از روش های توصیفی؛ شاخص گرایی به مرکز مانند: میانگین و ...، شاخص های پراکندگی مانند: انحراف معیار، واریانس و... و همچنین سایر شاخص ها مانند فراوانی و درصد، و آمار استنباطی: از آزمون آلفای کرونباخ، آزمون کولموگروف-اسمیرنف، به منظور نرمال بودن داده ها و تحلیل عاملی تاییدی و روش معادلات ساختاری به منظور بررسی سؤالات پژوهش استفاده می گردد. جامعه آماری این پژوهش در بخش کمی و به منظور پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه، خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است، که در سال ۱۴۰۱ در مراکز تصمیم گیرنده و مراکز تحقیقاتی مشغول بکار هستند. در این پژوهش از مرور همتا، یادداشت برداری و اعتبار بازبینی جهت اعتبار بخشی به بخش کیفی استفاده گردید.

بنابراین نمونه آماری بخش کیفی پژوهش خبرگان و کارشناسان مسئول روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش است.

در بخش کمی ۳۳۵ نفر به صورت تصادفی از بین فعالان روابط خارجی و تروریسم منطقه ای طبقه ای انتخاب خواهند شد. جدول زیر نمونه آماری پژوهش را نشان می دهد:

جدول ۲، نمونه آماری پژوهش، فعالان روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش

آقایان	خانم ها	کل فعالان
۲۰۴	۱۳۱	جمع
۳۳۵	جمع کل	

برای اطمینان از روایی پرسشنامه از روش دلفی استفاده شد.

روایی را به شکلهای مختلف طبقه بندی کرده اند که به تعدادی از آنها اشاره می شود:

طبقه بندی نوع اول: الف - اعتبار تجربی ب- اعتبار مفهومی

طبقه بندی نوع دوم: روایی محتوایی، روایی نمادی (ظاهری)، روایی مربوط به ملاک، روایی موافق، روایی

متضمن پیش بینی، روایی سازه، روایی همگراف و روایی متمایز کننده

در تحقیق حاضر، از روش اعتبار یا روایی مفهومی استفاده شده است. زیرا هنگامی که اعتبار تجربی امکان پذیر

نباشد یا مشکل بتوان از طریق تجربی یا عملی برای یک اندازه یا یافته اعتبار کسب کرد اعتبار مفهومی استفاده شده است

و در واقع از طریق گواه و معیارها محقق در پی آن بر می آید، که نشان دهد که روا است مفهومی را اندازه گرفت

(خاکی.غلامرضا ۱۳۸۲).

شاخص نسبت روایی محتوایی^۱ (CVR): این شاخص توسط لاوشه طراحی شده است. جهت محاسبه این شاخص از

نظرات کارشناسان متخصص در زمینه محتوای آزمون مورد نظر استفاده می شود و با توضیح اهداف آزمون برای آن ها

و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای سؤالات به آن ها، از آن ها خواسته می شود تا هر یک از سؤالات را بر اساس

طیف سه بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه

بندی کنند. سپس بر اساس فرمون زیر، نسبت روایی محتوایی محاسبه می شود:

$$CVR = \frac{\text{تعداد کل متخصصین} - \text{تعداد متخصصینی که گزینه ضروری را انتخاب کرده اند}}{2}$$

^۱ content validity ratio

بر اساس تعداد متخصصینی که سؤالات را مورد ارزیابی قرار داده اند، حداقل مقدار CVR قابل قبول بر اساس جدول زیر بایستی باشد. سؤالاتی مقدار CVR محاسبه شده برای آن ها کمتر از میزان مورد نظر با توجه به تعداد متخصصین ارزیابی کننده سؤال باشد، بایستی از آزمون کنار گذاشته شوند به علت اینکه بر اساس شاخص روایی محتوایی، روایی محتوایی قابل قبولی ندارند.

قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار CVR جدول ۳-۳ حداقل مقدار					
تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹		
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲		

در این پژوهش با توجه به تعداد ۱۰ نفری متخصصین نمره گذار مقدار CVR برابر با ۰/۹۱ محاسبه شده که بسیار مناسب می باشد.

شاخص روایی محتوایی^۲ (CVI): جهت بررسی شاخص روایی محتوا از روش والتز و باسل (Waltz & Bausell) استفاده می شود. بدین صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می کنند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص می کنند. ساده بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، ۲ «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، تا ۴ «ساده مربوط است» و واضح بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح

^۲ content validity index .

نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، تا ۴ «واضح مربوط است» مشخص می شود. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI گویه ای کمتر از ۰/۷۹ باشد آن گویه بایستی حذف شود. کلیه گویه های مورد بررسی در پژوهش حاضر شاخص CVI بالاتر از ۰/۸۰ داشته و مورد تایید میباشند. طبق یک قاعده کلی حد نصاب لازم آلفا برای یک شاخص را ۷۰ صدم در نظر می گیرند و تحت این شرایط بهتر می توان به نتایج آن اعتماد کرد (هینتون^۲، ۲۰۰۴). بر این اساس به منظور اطمینان از پایایی پرسشنامه حاضر و همسانی درونی سؤالها، پرسشنامه به صورت تصادفی بر روی نمونه مقدماتی ۳۰ نفر از کارشناسان روابط خارجه، گروه های تکفیری و داعش اجرا گردید. بعد از اجرا و بررسی ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS برای نمونه مقدماتی، مقدار آلفا در کلیه شاخص ها بالای ۷۰ صدم بود، لذا می توان گفت که پرسشنامه از اعتبار بالا و قابل قبولی برخوردار است و نشان دهنده قابلیت اعتماد بالای مؤلفه های مورد بررسی می باشد. لازم به ذکر است که میزان آلفای به دست آمده (مقدار آلفای کرونباخ=...)؛ حاکی از قابلیت اطمینان پرسشنامه و همسانی درونی گویه های آن بود. در ادامه هر یک از عوامل به تفکیک سؤالات مربوط به هر مؤلفه و همچنین میزان آلفای کرونباخ مربوط به هر عامل در جدول ۳-۴، ارائه شده است.

جدول ۴، سؤالات، مؤلفه ها و میزان پایایی عوامل تشکیل دهنده پرسشنامه

متغیر	ضریب
راهبردی	۰/۸۴

ابتدا به طرح و روش این پژوهش که رویکرد پژوهش آمیخته (استفاده از ترکیب دو مجموعه روش های پژوهش کیفی و کمی) است، که در مرحله اول از روش تحلیل تم به عنوان رویکرد کیفی و در مرحله دوم از روش توصیفی - پیمایشی به عنوان رویکرد کمی استفاده شده است، اشاره و سپس به گام های انجام پژوهش در مرحله کیفی که شامل نحوه طراحی سؤالات مصاحبه، نمونه گیری و گزینش افراد مشارکت کننده در مصاحبه (اعضاء کمیته دلفی)، تحلیل تم جهت تحلیل داده های حاصل از مرحله کیفی و در انتها به روش های برازش و روایی کیفی پژوهش می باشد، پرداخته شده است. در ادامه به گام های انجام پژوهش در مرحله کمی (نحوه انتخاب جامعه و نمونه آماری و روش نمونه گیری، ابزار اندازه

^۲ Hinton

گیری جمع آوری اطلاعات کمی و نحوه برآورد روایی و پایایی پرسشنامه پژوهش و در نهایت روش تحلیل داده‌های کمی) آمار توصیفی؛ شاخص گرایش به مرکز مانند: میانگین و ...، شاخص‌های پراکندگی مانند: انحراف معیار، واریانس و ... و همچنین آمار استنباطی: از آزمون کولموگروف-اسمیرنف، به منظور نرمال بودن داده‌ها و تحلیل عاملی تاییدی و روش معادلات ساختاری پرداخته شده است.

روش حداقل مربعات معمولی^۴(OLS)

این روش که مهمترین و پر کاربرد ترین روش تخمین حداقل مربعات میباشد در علوم مختلف از جمله ریاضیات، آمار، علوم مهندسی، مدیریت، اقتصاد و سایر علوم برای تحلیل های آماری با در دست داشتن داده های تجربی بسیار پر استفاده است. اما روش حداقل مربعات معمولی فرضی را در نظر میگیرد که در واقع قصد ساده سازی بسیار زیاد دنیای واقعی دارد و به همین دلیل تا اندازه زیادی از دنیای واقعی فاصله گرفته است، دلیل پر کاربرد بودن این مدل نیز ساده سازی بیش از حد و سادگی برآورد حداقل مربعات در آن میباشد.

یافته ها و تحلیل

جدول ۵، ترکیب اعضاء کمیته دلفی شرکت کننده در مرحله کیفی پژوهش

ردیف	رشته تخصصی	رتبه دانشگاهی	طبقه مصاحبه
۱	روابط خارجه	استاد	فایل صوتی
۲	روابط خارجه	استاديار	فایل صوتی
۳	روابط خارجه	استاديار	فایل صوتی
۴	روابط خارجه	استاد	فایل صوتی
۵	روابط خارجه	دانشيار	فایل صوتی
۶	روابط خارجه	دانشيار	فایل صوتی
۷	کارشناس گروه های تکفیری	استاديار	فایل صوتی
۸	روابط خارجه	استاديار	فایل صوتی
۹	مبارزه با تروریسم	استاد	فایل صوتی
۱۰	روابط خارجه	دانشيار	فایل صوتی
۱۱	روابط خارجه	استاديار	فایل صوتی
۱۲	روابط خارجه	استاديار	فایل صوتی

جدول ۶ سوالات مصاحبه

ردیف	مفهوم سوال
------	------------

^۴ Ordinary least squares

تأثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران	۱
برخوردهای داعش و جمهوری اسلامی	۲
تهدید های داعش برای جمهوری اسلامی	۳

در بخش کیفی برای تحلیل‌ها از نرم افزار مکس کیودا (MAXQDA) استفاده شده است.

روش برازش روایی کیفی در پایان با توجه به معیارهای ارائه شده توسط کرسول برای حصول از روایی پژوهش‌های آمیخته و به منظور اطمینان خاطر از دقت بودن یافته‌ها از دیدگاه پژوهشگر، مشارکت کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش، اقدامات زیر انجام شد:

بازبینی توسط اعضاء کمیته دلفی
مشارکتی بودن پژوهش

ابزار جمع آوری اطلاعات کمی پرسشنامه تدوین ابعاد و مولفه‌های تأثیر پذیری روابط منطقه ای موجود روابط خارجه، گروه‌های تکفیری و داعش با رویکرد تحلیل تم به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز در خصوص ارزیابی مدل کیفی پژوهش، پرسشنامه‌ای ۵ گویه‌ای بر مبنای مقوله‌های احصاء شده در بخش کیفی تدوین شد. برای اطمینان از روایی پرسشنامه از روش دلفی استفاده شد.

جدول ۷ شاخص نسبت روایی محتوایی^۵ (CVR)

قابل قبول بر اساس تعداد متخصصین نمره گذار CVR جدول حداقل مقدار					
تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار	تعداد متخصصین	CVR مقدار
۵	۰/۹۹	۱۱	۰/۵۹	۲۵	۰/۳۷
۶	۰/۹۹	۱۲	۰/۵۶	۳۰	۰/۳۳
۷	۰/۹۹	۱۳	۰/۵۴	۳۵	۰/۳۱
۸	۰/۷۵	۱۴	۰/۵۱	۴۰	۰/۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	۰/۴۹		
۱۰	۰/۶۲	۲۰	۰/۴۲		

در این پژوهش با توجه به تعداد ۱۰ نفری متخصصین نمره گذار مقدار CVR برابر با ۰/۹۱ محاسبه شده که بسیار مناسب می‌باشد.

شاخص روایی محتوایی^۶ (CVI): جهت بررسی شاخص روایی محتوا از روش والتز و باسل (Waltz & Bausell) استفاده می‌شود. بدین صورت که متخصصان «مربوط بودن»، «واضح بودن» و «ساده بودن» هر گویه را بر اساس یک

^۵ . content validity ratio

^۶ . content validity index

طیف لیکرتی ۴ قسمتی مشخص می کنند. متخصصان مربوط بودن هر گویه را از نظر خودشان از ۱ «مربوط نیست»، ۲ «نسبتاً مربوط است»، ۳ «مربوط است»، تا ۴ «کاملاً مربوط است» مشخص می کنند. ساده بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «ساده نیست»، ۲ «نسبتاً ساده است»، ۳ «ساده است»، تا ۴ «ساده مربوط است» و واضح بودن گویه نیز به ترتیب از ۱ «واضح نیست»، ۲ «نسبتاً واضح است»، ۳ «واضح است»، تا ۴ «واضح مربوط است» مشخص می شود. حداقل مقدار قابل قبول برای شاخص CVI برابر با ۰/۷۹ است و اگر شاخص CVI گویه ای کمتر از ۰/۷۹ باشد آن گویه بایستی حذف شود. کلیه گویه های مورد بررسی در پژوهش حاضر شاخص CVI بالاتر از ۰/۸۰ داشته و مورد تایید میباشند.

جدول ۸، سؤالات، مؤلفه ها و میزان پایایی عوامل تشکیل دهنده پرسشنامه

متغیر	ضریب
راهبردی	۰/۸۴

کد گذاری و تحلیل داده ها

در این پژوهش از روش نمونه روایتی برای تحلیل و کد گذاری مصاحبه ها استفاده شده است. در ادامه به بررسی تک تک مقوله ها پرداخته می شود.

توجه به زیرساخت های جلوگیری از تاثیر گذاشتن

نمونه پاسخ های ارائه شده در حوزه زیرساخت های تاثیرات داعش بر روابط جمهوری اسلامی در ذیل ارائه شده است.

در جدول ذیل شاخص های مد نظر مصاحبه شوندگان در مورد زیرساخت های جلوگیری از تاثیر گذاشتن مد نظر مورد بررسی قرار گرفته است:

جدول ۹ شاخص های توجه زیرساخت های جلوگیری از تاثیر گذاشتن

ردیف	کد استخراج شده
۱	نبود زیر ساخت هایی همچون اینترنت امن و مطمئن
۲	مشکلات زیر ساختی
۳	کمبود متخصصان روابط منطقه ای
۴	عدم انعطاف پذیری
۵	عدم تعریف فرایندها و اقدامات روابط منطقه ای
۶	هزینه زیاد افزایش شایستگی کارشناسان و تصمیم سازان و عدم تخصیص هزینه در این زمینه
۷	هزینه های دایر کردن روابط منطقه ای
۸	کاهش امکان تعامل بین مراکز روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و دیگر طرف های مذاکره
۹	عدم یکپارچگی سیستم های نرم افزاری
۱۰	نابرابری بیلان توانمندی ها کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه

جدول ۱۰- شاخص افق های پیش روی جلوگیری از تاثیر گذاشتن

ردیف	کد استخراج شده
۱	مبارزه با داعش کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه، کشورهای همسایه و طرف های مذاکره
۲	تحریم های بین المللی در تامین تجهیزات ملزومات جلوگیری از تاثیر گذاشتن
۳	وابستگی فناورانه زیرساخت و نرم افزارهای کاربردی
۴	هزینه بالای افزایش شایستگی کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه
۶	عدم بازدارندگی جرائم مربوط به خودسر بودن و تصمیمات شخصی و استفاده از توانمندی ها
۷	کمبود متخصصان توانمند در روابط منطقه ای

در جدول های ذیل ابر کلمات و تکرار هر کدام ارائه گردیده است:

جدول ۱۱- تفاوت پاسخ ها

ردیف	کد استخراج شده	تعداد تکرار
۱	استفاده نا صحیح از توانمندی ها دولت مردان	۱۷
۲	وجود خلا های خط مشی مناسب برای جلوگیری از تاثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۶
۳	مسائل قانونی و حقوقی اشتراک توانمندی ها مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای	۱۴
۴	فقدان استراتژی ها و سیاست های مشخص	۱۹
۵	وجود قوانین و مقررات زیاد و دست و پاگیر	۲۰
۶	همکاری نکردن وزارت خارجه	۱۱
۷	تغییر قانونها	۲۲
۸	تغییر زیاد مدیران	۲۱
۹	عدم تسلط تکنیکی و خط مشی مناسب برای جلوگیری از تاثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۹
۱۰	ثبت توانمندی ها	۱۵
۱۱	گزینش توانمندی ها	۱۶
۱۲	ارزیابی توانمندی ها	۱۹
۱۳	اجرای توانمندی ها	۱۸
۱۴	پیچیدگی های استفاده از توانمندی ها	۲۴
۱۵	عدم پیروی از چارچوب های بین المللی	۹

جدول ۱۲- پاسخ های پر تکرار و تعداد تکرار

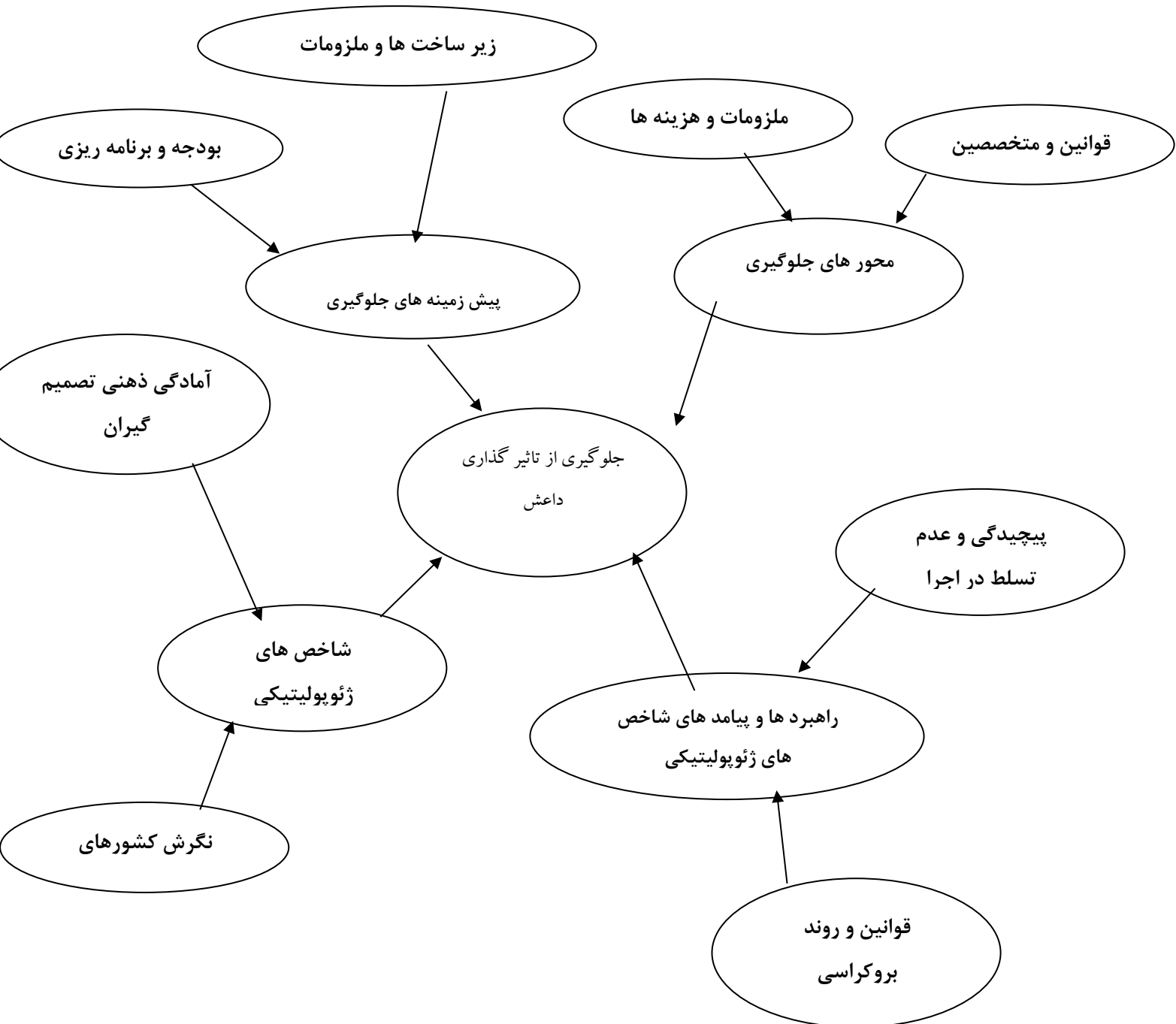
ردیف	شاخص های بیشتر اشاره شده	تعداد	شاخص های کمتر اشاره شده	تعداد
۱	استفاده نا صحیح از توانمندی ها دولت مردان	۱۷	مشکلات زیر ساختی	۴
۲	وجود خلا های خط مشی مناسب برای جلوگیری از تاثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۶	کمبود متخصصان روابط منطقه ای	۶
۳	مسائل قانونی و حقوقی اشتراک توانمندی ها مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای	۱۴	عدم انعطاف پذیری	۲
۴	فقدان استراتژی ها و سیاست های مشخص	۱۹	کمبود متخصص	۳
۵	وجود قوانین و مقررات زیاد و دست و پا گیر	۲۰	مسائل قانونی و حقوقی اشتراک توانمندی ها مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای	۵
۶	همکاری نکردن وزارت خارجه و خط مشی کلی نظام	۱۱	فقدان استراتژی های مشخص	۷
۷	تغییر قانونها	۲۲	وجود قوانین و مقررات دست و پا گیر	۸
۸	تغییر زیاد مدیران	۲۱	همکاری نکردن وزارت خارجه	۸
۹	عدم تسلط تکنیکی و خط مشی مناسب برای جلوگیری از تاثیر گذاشتن کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه	۱۹	هزینه تعمیر و نگه داری سنگین	۹
۱۰	ثبت توانمندی ها	۱۵	ثبت توانمندی ها	۶
۱۱	گزینش توانمندی ها	۱۶	گزینش توانمندی ها	۵
۱۲	عدم وجود رویه های مشخص نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای	۱۹	عدم وجود رویه های مشخص نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و دیگر طرف های مذاکره	۳
۱۳	اجرای توانمندی ها	۱۸	عدم رعایت مسئولیت مدنی	۲
۱۴	پیچیدگی های استفاده از توانمندی ها	۲۴	گسترش بی رویه روابط منطقه ای ها و مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم غیر انتفاعی	۲
۱۵	عدم پیروی از چارچوب های بین المللی	۹	جنگ علمی - امکاناتی پیاده شده توسط تحریم ها	۴

جدول ۱۳- شناسایی ابعاد از کدهای استخراج شده

دسته بندی اولیه کدها	ابعاد استخراج شده
افق های پیش روی جلوگیری از تاثیر گذاشتن	محورهای جلوگیری از تاثیر گذاشتن

با تحلیل جملات کلیدی ارائه شده، میتوان به صورت ذیل ابعاد اصلی را شناسایی کرد.

نمودار ۱۴: کد گذاری نهایی

جدول ۱۵: نتایج حاصل از آزمون نرمال بودن کولموگروف-اسمیرنوف

نتیجه	معنی داری	ضریب بدست آمده	گویه ها
تایید نرمال بودن توزیع آماری	۰/۲۶	۰/۲۲۱	گویه های مربوط به عوامل راهبردی
تایید نرمال بودن توزیع آماری	۰/۴۱	۰/۱۳۳	تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی

با توجه به نتیجه بدست آمده نرمال بودن توزیع همه گویه ها مورد تایید میباشد.

در جدول ذیل نتایج حاصل از بررسی آزمون تی تک نمونه ای برای بررسی مقوله های پژوهش خلاصه شده است:

جدول ۱۶- آزمون تی تک نمونه ای برای مقوله های پژوهش

نتیجه	سطح معنی داری	آماره تی بدست آمده	مقوله مورد نظر
تایید شاخص های راهبردها	۰/۰۰۰	۴۸/۸۶	گویه های مربوط به عوامل راهبردی

با توجه به تایید مقوله های میتوان گزاره ذیل را بیان کرد:

شاخص های فرهنگی و اجتماعی بر تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تأثیر دارد.

در ادامه برای بررسی روابط مد نظر رگرسیون ارائه میشود:

تخمین مدل

برای بررسی ارتباط بین گویه ها به روش معادلات رگرسیونی، معادله ذیل تخمین زده میشود.

$$A = \alpha + \beta_1 * A_1 + \beta_2 * A_2 + \beta_3 * A_3 + \beta_4 * A_4 + \beta_5 * A_5 + \varepsilon$$

که متغیرهای این معادله به شرح ذیل می باشند:

جدول ۱۷- متغیرهای پژوهش

نوع متغیر	نماد	متغیر
وابسته	A	تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی
مستقل	A ₁	راهبردی

در جدول ذیل نتیجه ی تخمین مدل خلاصه شده است.

جدول ۱۸- نتایج برازش مدل رگرسیونی

متغیر پاسخ = تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی			
متغیرهای مستقل	ضرایب	آماره آزمون	سطح معناداری
	رگرسیونی	t	
ثابت معادله (α)	۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۵	۰/۹۹۶
راهبردی	۰/۲۲۱	۳۵/۱۹	۰/۰۰۰
سطح معناداری = ۰/۰۰۰			آماره آزمون F = ۸۹۴۴/۶۶

برای بررسی اثر معنی دار متغیرها بر متغیر وابسته از آزمون تی استفاده میشود. در صورت معنی دار بودن مقوله مربوط به آن متغیر مورد تایید است. در مورد ضرورت ها و چالش های راهبردی و منطقه ای، موارد ذیل توسط مصاحبه شوندگان بیان شده است:

- تاکید بر نظارت پیشگیرانه و قبل از وقوع مشکل در دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و کشورهای همسایه.

باید مکانیزمی در نظر گرفته شود که قبل از وقوع مشکل برای دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و دولت طرف های سیاسی و تجاری، خط مشی کلی نظام و مذاکره کنندگان مسائل شناسایی و زمینه های بروز تاثیر گذاری داعش بر روابط خارجه جمهوری اسلامی خشکانده شود. در واقع، نظارت قبل از عمل یا پیشگیرانه مورد تاکید قرار گیرد. بنابراین نظارت موثر و پیشگیرانه بر عملکرد مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم به جای بازرسی بعد از وقوع تخلف و استفاده نا صحیح از توانمندی ها می تواند از وقوع تخلفات و سوء عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و طرف های مذاکره جلوگیری کند. همچنین اقدام جدی و عملی در مورد سوء استفاده کنندگان دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و استفاده نا صحیح از توانمندی ها کنندگان می تواند از بروز تخلف و استفاده نا صحیح از توانمندی ها در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم پیشگیری کند.

در این زمینه تقویت جایگاه نظارتی در الزام مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم و سازمان های خط مشی کلی نظام تصمیم گیری، به تنظیم برنامه توانمندی ها و مصارف و نیز تدوین قوانین و مقررات، سیاست ها و بخشنامه های جامع برای جلوگیری از تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران متناسب با ارزش ها و واقعیت های ارزشی، علمی - دانشگاهی و اجتماعی جامعه، می تواند به بهبود عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران کمک کند.

- تعامل سازنده وزارت خارجه با مراکز سیاست گذاری و اجرایی و نیز تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران؛

از آنجایی که وزارت خارجه به عنوان تصمیم گیرنده نهایی در مورد مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم دو وظیفه مهم و خطیر سیاست گذاری و نظارت را جهت ایفای نقش فعال و اثرگذار در پیشبرد اهداف علمی - توانمندی جامعه از طریق اعمال سیاست های منطقه ای در کشورهای همسایه و مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم کشور، عهده دار است لذا برقراری ارتباط نزدیک و مستمر بین وزارت خارجه و نهادهای سیاست گذاری نظیر مجلس شورای اسلامی از یک سو و

نیز ارائه راهکار برای جلوگیری از تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران به عنوان بازوان اجرایی وزارت خارجه در عملیاتی کردن سیاست‌های منطقه ای در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم کشور از سوی دیگر ضروری است. به این معنا که وزارت خارجه به عنوان سیاست گذار و ناظر بر اجرای سیاست‌های منطقه ای در مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم، مشکلات و موانع پیش روی دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای را به نهادهای قانونگذاری منعکس کنند تا آنها نیز قوانین و مقرراتی را در راستای حل مشکل و بهبود عملکرد دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای، کشورهای همسایه و تاثیرگذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی ایران اتخاذ کنند و تعامل دوطرفه‌ای بین وزارت خارجه و نهادهای بالادستی و نیز دیپلماسی نهاد های مبارزه با تروریسم و روابط منطقه ای و کشورهای همسایه کشور برقرار شود.

- ایجاد نظام کارآمد تعیین کارایی کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه و سیاست گذاران؛ اگرچه امروزه نیز سیستم تعیین کارایی کارشناسان و تصمیم سازان در روابط خارجه و سیاست گذاران در کشور ایجاد شده است، اما به علت ضعف ساختار فناوری شبکه کشورهای همسایه و نهاد های مبارزه با تروریسم و عدم همکاری شایسته مراکز نهاد های مبارزه با تروریسم تاکنون به صورت عملی و فراگیر از سامانه‌های رتبه‌بندی عملکرد مناسب دولت طرف های سیاسی و تجاری و کارشناسان و تصمیم سازان آنها در کشور بهره‌برداری نشده است.

- مهم ترین شاخص فرهنگی هر سیستم قبل از راه‌اندازی آن، آماده‌سازی ذهنی کاربران نهایی آن می‌باشد. آماده نبودن ذهن آن‌ها نسبت به تغییر سیستم می‌تواند باعث ایجاد نارضایتی و حتی شکست پروژه شود.

- شاخص های فرهنگی عدم تمایل تصمیم گیران در مورد پذیرش سیستم جدید که نیازمند مدیریت صحیح در جهت پذیرش سیستم های جدید می‌باشد.

کارشناسان و تصمیم سازان و کارکنان نهاد های مبارزه با تروریسم و تصمیم گیران کشورهای همسایه فرآیندهای موجود را ترجیح می دهند و نسبت به پذیرش جدیدتر آن تمایل ندارند

- بیشترین مشکل فرهنگی در سیستم سیاست گذاری روابط منطقه ای، پیاده سازی مدیریت مناسب در بخش نهاد های مبارزه با تروریسم در بخش کسب و کار روابط منطقه ای ها است، از طرفی دیگر در پله‌های بعدی دولت طرف های سیاسی و تجاری نیز در زمینه فرهنگی درگیر خواهند شد اما در حال حاضر دولت طرف های سیاسی و تجاری و مذاکره کنندگان درگیری خاصی با مدیریت نهاد های مبارزه با تروریسم و مدیریت کشورهای همسایه و خدمات آن ندارند که با ایجاد خدمات و زیرساخت احراز هویت باید به آن‌ها سیاست گذاری‌های لازم را ارائه کرد که البته این احتمال وجود دارد که با توجه به ضعف‌های فرهنگی و سیاست گذاری در این بخش نیز با مشکلاتی مواجه شویم.

- نتیجه‌گیری و پیشنهاد

هدف اصلی در این پژوهش شناسایی تاثیر عوامل راهبردی بر مقابله با تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی می‌باشد. همانگونه که مشخص است عوامل راهبردی با ضریب ۰/۲۲۱ بر تاثیر گذاری داعش بر روابط منطقه ای جمهوری اسلامی تاثیر گذار است. نتایج این تحقیق با تحقیقات (درج و نورانی، ۱۴۰۱) و (مرادی و حیدری، ۱۴۰۱) و (علیپور و گرجی و همکاران، ۱۴۰۰)، (رضا پور و شوهانی، ۱۴۰۰)، (کیهانلو، ۱۴۰۰) همسو می‌باشد. اینکه هرگز داعش عملیات موفق در ایران نداشته، دلیل بر عدم تاثیر گذاری داعش بر روابط ایران نیست. در ژوئیه ۲۰۱۵ ایران در پشت مرزهای خود در خاک عراق منطقه حائل امنیتی به عمق ۴۰ کیلومتر ایجاد کرد. در ماه مه ۲۰۱۵ حسین دهقان، وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، مدعی شد که داعش قدرت و توانایی تهدید مرزهای ایران را ندارد. از نظر نظامی ایران اجازه حضور داعش در مرزها را نداده اما داعش در صحنه دیپلماتیک نیز با ابزارهای مختلف به اثر گذاری مشغول است. ایران با عراق ۱۵۰۰ کیلومتر مرز مشترک دارد. جمهوری اسلامی برای جلوگیری از نفوذ جهادیون به خاک ایران خیلی زود دست همکاری به سوی دولت نوبیناد عراق دراز کرد و نیروهای ایرانی به ویژه سپاه قدس زیر رهبری قاسم سلیمانی به یاری نیروهای عراقی شتافتند. جمهوری اسلامی ایران پیشرو مبارزه با افراطی گری و تروریسم از جمله فعالیت های تروریستی گروه های تکفیری در عراق و سوریه است که با حمایت برخی از کشورهای منطقه ای و فرا منطقه ای شکل گرفته اند. گروه های تکفیری که داعیه ایجاد خلافت اسلامی در چند قاره جهان را در سر می‌پروراند بر خلاف آموزه های اصیل شریعت متعالی اسلام عمل می‌کنند و رفتارهای غیر انسانی و بیرحمانه آنها تهدید جدی علیه صلح و ثبات منطقه ای و بین المللی است. در حالیکه ائتلاف جدید نظامی با هیاهوی تبلیغاتی فراوان در حال مهیا نمودن فضا برای شروع اقدام هوایی بر علیه تروریست های داعش سه سال پس از ایجاد آن است، مبارزه واقعی با داعش طی سه سال گذشته توسط گروه های مختلف مردمی و دولت های منطقه ای در صحنه میدانی نبرد در جریان است و جمهوری اسلامی ایران سهم خود را در این مبارزات ایفا نموده است. همچنین نتایج این تحقیق با تحقیقات (اردم، ۱۳۹۹)، الماسی و ازغندی، ۱۳۹۹)، (محمودی، ۱۳۹۹) همسو می‌باشد مبارزه با تروریسم با استفاده از نیروی هوایی در کشورهای مختلف آزموده شده و نه تنها به نابودی تروریسم طالبان و القاعده نیانجامیده، بلکه دامنه آن را به کشورهای مختلف گسترانده و به نابودی زیرساخت های اقتصادی و کشته و آواره شدن بیشتر مردم بیگناه انجامیده است. برخی از تشکیل دهندگان این ائتلاف نمایشی کشورهایایی هستند که خود در ایجاد، گسترش و تقویت منابع انسانی، مالی، تسلیحاتی و تدارکاتی تروریست های داعش نقش اصلی را ایفا نموده اند و اینک با حضور در جمع ائتلافیون در صدد منحرف نمودن افکار عمومی ملتها از نقش محوری خود در این بحران آفرینی هستند. جمهوری اسلامی ایران هدف نهایی برخی از سردمداران ائتلاف علیه داعش را حضور نظامی بلند مدت در منطقه دانسته و نسبت به بی نتیجه بودن ائتلاف ضد داعش همچون

اقدامات قبلی سردمداران این ائتلاف باور دارد. مبارزه با تروریسم داعش نیازمند عزم جدی و همکاری بین المللی از طریق دولت های مرکزی کشورهای محل حضور داعش و مبارزه جدی و همه جانبه با ابزارهای سیاسی، مالی، تسلیحاتی و تبلیغاتی تروریست های داعش و حامیان بین المللی آنها است و در یک مبارزه واقعی با تروریسم، جمهوری اسلامی ایران یک کشور پیشتاز است. داعش قدرتمندترین مظهر سازمان تروریستی است که به عنوان شاخه القاعده در عراق پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳ ایجاد شد. با توجه به تأثیرات فراوان بحران دولت اسلامی، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بخش های ملی، منطقه ای و بین المللی را تحت تأثیر قرار داده است. با ظهور داعش در منطقه، جمهوری اسلامی ایران در تلاش است تا نقش خود را به عنوان بازیگر اصلی مقاومت در منطقه خاورمیانه و در نظام جهانی کنونی ادغام کند. بر اساس دیدگاه سازنده گرایان، منشأ هویت در نظام جهانی در اصول، قواعد و هنجارهای درونی و در فعالیت های اجتماعی جهان نهفته است. بنابراین بسیاری از مفاهیم مانند امنیت، تهدید، اجتماعی شدن، یکپارچگی و یکپارچگی بر اساس نظام ارزشی و هویت کنشگران ایجاد می شود. نکته اصلی رویکرد سازندگی این است که سیاست بین الملل را نمی توان به مجموعه ای از تعاملات و رفتارهای عقلانی در چارچوب واقعی و سازمانی در سطح ملی و بین المللی تقلیل داد، زیرا تعاملات دولت ها تنها بر اساس یک سری رویدادهای برنامه ریزی شده است. آنها پذیرفته نمی شوند، بلکه در طول زمان به عنوان نوعی الگوی رفتاری از طریق هویت شکل می گیرند. هویت جمهوری اسلامی ایران بر اساس سنت های اسلامی و دیدگاه های بیرونی شکل می گیرد.

سیاست خارجی جمهوری اسلامی در قبال عراق و سوریه بر اساس اصول مندرج در قانون اساسی و سنت ها و ارزش های فرهنگی و تاریخی در قالب هویت اسلامی مورد قضاوت قرار می گیرد. زیرا جدای از مادیات، زمینه مشترک در روابط ایران و سوریه، سیاست مشترک حفظ هویت مخالف در خاورمیانه است. در شرایطی که منطقه در آستانه تغییرات جدید است، به نظر می رسد:

- نقش سازنده و تأثیرگذار ایران به عنوان یکی از قدرت های منطقه از زمان پیدایش بحران داعش تثبیت شده است. - جهان تضمین امنیت، تقویت صلح، ثبات و رفع تهدیدهای تروریسم را به رسمیت شناخت و پذیرفت. این امر می تواند منجر به افزایش نقش و نفوذ منطقه ای و شهرت ایران به عنوان یک بازیگر مسئول و فعال در جهان شود. بحران داعش پیامدهای مثبت و منفی جدی برای همه کشورهای منطقه داشته است. در روابط بین الملل، پس از بحران داعش، همه کشورها از این بحران برای افزایش قدرت و اعتبار ملی خود در روابط کشورها استفاده کردند. عربستان سعودی، قطر و ترکیه در یک گروه و ایران، عراق و سوریه در گروه دیگر قرار گرفتند. عربستان سعودی برای مبارزه با نفوذ تشیع و بهتر کردن سنی ها در جهان اسلام هر کاری می کند.

پس از برجام، ریاض تهدید خواهد شد و تهران جای بهتری پیدا خواهد کرد. به گفته کارشناسان، داعش مظهر جریان وهابی است که سعودی ها نمی توانند آن را کنترل کنند. زمانی که طالبان در افغانستان سقوط کرد و صدام در عراق

سقوط کرد، بیشتر منافع نصیب ایران شد. این دو دولت پیش از این بزرگترین تهدید برای کشور به شمار می رفتند، اما پس از سرنگونی طالبان و صدام، ایران تنها کشوری بود که نفوذ قابل توجهی بر این کشورها داشت. اما از سوی دیگر، عربستان سعودی با پشتوانه مالی فراوانی که از نفت در اختیار دارد، در سال‌های اخیر به طرق مختلف تلاش کرده ایران را متعادل کند و بتواند نقش فعالی در خاورمیانه داشته باشد.

کشور دیگری که در این بحران موثر است ترکیه است. ترکیه داعش را ابزاری برای سرنگونی رژیم بشار اسد در سوریه می داند. با تقویت سازمان تروریستی "داعش" که در نتیجه جنگ داخلی در سوریه به وجود آمد، ترکیه در مبارزه با این سازمان نقش حمایتی ایفا کرد و حتی به تنها فردی که در توسعه اوضاع عراق دست داشت تبدیل شد. این یک ترک بود که در واقع از سقوط عراق به دست داعش صحبت کرد. تروریست‌ها فقط حمایت کردند در واقع داعش این اقدام را تایید کرد.

اقدام اتحادیه اروپا و به ویژه انگلیس در بحران عراق تا حدودی شبیه اقدام آمریکا در سایه درگیری‌های داخلی این اتحادیه و تا حدودی این کشور برای جلوگیری از گسترش آن است. اروپا با تهدیدات گروه‌های تکفیری مقابله خواهد کرد، آنها را در خاورمیانه دخالت داده و از بازگشت آنها جلوگیری خواهد کرد. با توجه به سازمان ملل و با توجه به ترتیبات جدید شورای امنیت پس از حوادث اوکراین، می توان سیاست آنها را در اعلام مواضع دبیرکل سازمان ملل و توجیه شخصیت نفوذ فعال مشاهده کرد. با توجه به تحولات فوق، ظهور داعش در کشور، مناطق و ابعاد بین‌المللی سیاست خارجی ایران، علاوه بر انسجام و وحدت سیاست خارجی جمهوری اسلامی، تولید شده است. ایران در عراق و سوریه به حفظ وحدت دو کشور، افزایش قدرت شیعیان، حفاظت از مناطق مبارک در سوریه، حفاظت از حاکمیت سیاسی بشار اسد و حفاظت از پایگاه مخالفان وابسته است. این در حالی است که اختلافات و درگیری‌های گاه و بیگاه با کشورهای دیگر منطقه مانند عربستان، ترکیه و قطر اثر منطقه‌ای و همکاری و همکاری با قدرت‌های بزرگ اثر بین‌المللی سیاست خارجی داعش است.

پیشنهادها

با توجه به تجزیه و تحلیل انجام شده باید با راهکارهایی از تاثیر گذاری و نفوذ داعش جلوگیری کرد، کمک به گروه‌های نیابتی برای مبارزه در مرزهای سوریه، عراق و بخشی در افغانستان از جمله راهکارهای مناسب می‌باشد. با استفاده از روابط بین الملل حقوقی میتواند تیم حقوقی مورد تایید جمهوری اسلامی، شورای امنیت بخواهند تا علاوه بر احراز نقض صلح و اتخاذ اقدام مقتضی طبق منشور، از دیوان کیفری بین المللی درخواست محاکمه جنایتکاران «داعش» را کنند. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی با استفاده از روش‌های سلسله مراتبی عوامل موثر بر تاثیر گذاری داعش بر روابط مورد بررسی قرار گیرد تا علاوه بر شناخت جایگاه متغیرهایی همچون شاخص‌های ژئوپولیتیکی، زیرساختها و سیاست‌ها که موضوع بحث پژوهش حاضر بود، برنامه جامعی برای جلوگیری از پایین آمدن کیفیت روابط با همسایگان و مبارزه

با تروریست در اختیار مدیران سازمان قرار گیرد. همچنین در پژوهش های آتی میتوان در دو بخش ملزومات سخت افزاری و ملزومات نرم افزاری، به بررسی نیاز سازمان های تصمیم گیرنده همچون دستگاه دیپلماسی به امکانات در جهت پیاده سازی تاثیر گذاری داعش بر روابط پرداخته شود. استفاده از راهکارهای زیر پیشنهاد می شود.

- حضور قدرتمند در عراق برای جلوگیری از پیشروی داعش.
- تلاش برای حفاظت از اماکن مقدس در عراق در برابر داعش.
- ارتباط بیشتر با اقلیم کردستان عراق برای جلوگیری از پیشروی داعش در منطقه.
- ارتش و شبه نظامیان شیعه مردمی در عراق برای مقابله با داعش.
- توصیه به ارتش عراق برای مبارزه با داعش.
- تقویت حضور نظامی مستقیم در خاک عراق در اطراف مرز ایران.
- دولت نوری مالکی او را مجبور به استعفا از عراق کرد و او را وادار به حمایت از یک دولت مرکزی شیعه قوی و قابل قبول برای همه مردم عراق کرد.

- نظری، فرزاد، شیرودی، مرتضی، گلشنی، علیرضا. (۱۳۹۷). بررسی نقادانه اندیشه‌های سیاسی-اجتماعی طالبان با داعش در مواجهه با جامعه سازی اسلامی. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی ۱۳-۱۸
- اردم، نیلوفر، امام جمعه زاده، سید جواد، گودرزی، مهناز. (۱۳۹۹). تحلیل سیاست خارجی ایران در مقابله با گروه تروریستی داعش: ۲۰۱۸-۲۰۱۴. فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی ۱۴۱-۱۷۴
- رضاپور، مهرداد و شوهانی، احمد. (۱۴۰۰). تغییر راهبردهای روسیه در خاورمیانه پس‌داعش. پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۱-۱۰
- خسروی، غلامرضا (۱۳۹۰)، شیعیان پاکستان، (مناسبات راهبردی ایران و پاکستان)، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی .
- سیمبر، رضا، ساکی، سعید، مهدی زاده، سیده هاله. (۱۳۹۶). مقایسه تطبیقی وهابیت سعودی و گفتمان اسلام سیاسی امام خمینی (ره) با صلح و امنیت بین‌المللی. پژوهشنامه انقلاب اسلامی ۱۳۵-۱۵۴
- سنایی، ا.، و کاویان پور، م. (۱۳۹۵). ظهور داعش و تاثیر آن بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. مطالعات روابط بین‌الملل (پژوهشنامه روابط بین‌الملل)، ۹(۳۴)، ۱۴۵-۱۶۸.
- حاتمی عباس، رضایی فاطمه (۱۳۹۸)، تحلیل تطبیقی شیوه‌های تامین منابع مالی القاعده و داعش: رهیافتی در اقتصاد سیاسی تروریسم، مطالعات اقتصاد سیاسی بین‌الملل پاییز و زمستان ۱۳۹۸، دوره دوم - شماره ۲ ص ۱-۲۷
- الماسی مصطفی، ازغندی علیرضا (۱۳۹۹)، تبارشناسی گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی در خاورمیانه؛ مطالعه موردی القاعده و داعش، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۲، شماره ۴۳، تابستان ۱۳۹۹، صفحه ۱-۱۷
- علیپور گرجی، محمود، سیفی، عبدالمجید، یوسفی، ساناز. (۱۴۰۰). موازنه‌گری از دور به مثابه استراتژی ایالات متحده در قبال داعش. فصلنامه علمی تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۱۳، ۵۳-۴۹
- سیمبر، رضا (۱۳۸۵)، "چالش‌ها و ابهام‌ها: تطبیق تعریف تروریسم در دیدگاه پاره‌ای بازیگران موثر بین‌المللی"، مجله راهبرد، ش ۳۹ .
- عباس زاده فتح‌آبادی، مهدی (۱۳۹۰)، "جهانی‌شدن و القاعده"، فصلنامه سیاست، دوره ۴۱ ش ۳ .
- شاکری، سیدرضا (۱۳۸۱)، «مبانی اسلامی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم .
- حاتمی، محمدرضا (۱۳۹۴)، «شکل‌گیری داعش در پویش جهانی شدن»، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، دوره هشتم، شماره ۳۰، تابستان، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی.
- درج، حمید، نورانی بنام، کاظم. (۱۴۰۱). تلاش راهبردی جمهوری اسلامی ایران برای حذف داعش از معادلات عراق و سوریه. پژوهش‌های جغرافیای انسانی ۶۷-۹۳
- مرادی، جهانبخش، حیدری، نصرت اله. (۱۴۰۱). بررسی عوامل ناامنی در عراق بر اساس مدل هاگت و تأثیر آن بر روابط با ایران. فصلنامه علمی تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، ۳۸-۵۹

- مسجد جامعی، محمد (۱۳۹۵)، ایران و جهان عرب: تحولات ژئوپلیتیک ایران، انتشارات اطلاعات، چاپ اول، تهران.

- منابع لاتین

Articles

- Hatami, Mohammad Reza (2015), "Formation of ISIL in the Science of Globalization", Journal of International Relations Studies, Volume Eighth, No. 30, Summer, Faculty of Political Science, Central Tehran Azad University.

- Abbasi, Mahmoud (Summer 2014), "ISIL Sanatology", Journal of Strategic Studies of the Islamic World, Fifteenth Year, No. 58,

Insert, Hamid, Named, Kazem. (1401). The strategic efforts of the Islamic Republic of Iran to remove ISIL from Iraq and Syria. Human Geography Research, 54 (1), 67-93.

Navidi Nia Farzad, Goodarzi Mahnaz. The regional position of Iran and Saudi Arabia during its post -time period. Journal of Islamic World Political Research. 1; 1 (1): 1-4

Ismailzad Emamgholi, Yasser, & Ahmadi Fesharaki, Hassan Ali. (2016). ISIL and Iran's security relying on the Copenhagen school. Strategic Research of Politics, 5 (18), 123-141.

Moradi, Jahanbakhsh, Heidari, Nusrat Allah. (1401). Investigating the insecurity factors in Iraq based on the Haget model and its impact on relations with Iran. Journal of Political and International Research, 14 (50), 38-59.